

ID ORCID 0000-0003-3274-2220

**РЕЦЕНЗІЯ НА НАВЧАЛЬНИЙ
ПОСІБНИК Т. О. ІВАНЕНКО
«ШРИФТОВИЙ ДИЗАЙН: ОСНОВИ»**

Іваненко Т. О. Шрифтовий дизайн: основи : навчальний посібник. Харків : ХДАДМ, 2019. 144 с. ISBN: 978-966-8106-83-5

Ivanenko, T. (2019). *Shryftovyi dyzain: osnovy* [Font Design: Basics]. Kharkiv : KSADA. 144 p. [In Ukrainian].

За умов невинного поширення високих технологій (ІТ) та зростання впливу штучного інтелекту (АІ) у планетарних масштабах у формуванні освітніх засад набуває пріоритетів розвиток когнітивно-креативного потенціалу майбутніх фахівців графічного дизайну. Інформаційні комунікації стають засобами глобалізації простору вітчизняної освіти та її інтеграції до європейського освітнього співтовариства. На сьогодні дизайнерська освіта належить до пріоритетних напрямів підготовки професіоналів – фахівців проєктно-виконавської діяльності. Графічний дизайн взагалі й шрифтовий дизайн зокрема на основі цифрових технологій стали потужними комунікативними засобами в сучасному суспільстві, де на першому місці суспільних цінностей опинилась інформація та засоби її створення й управління нею. Дизайнерська освіта, що відкриває шлях до впровадження та управління потоками інформації, перетворюється на інструменти іміджетворення на шляху визнання України на рівні технологічно й економічно розвинутих європейських держав.

Візуальне сприйняття інформації відбувається в першу чергу через текст. Зображальні картини (світлинні, ілюстрації анімаційні, графічні, силуетні, лінійні, гіпернатуралістичні) тільки підсилюють дію змісту тексту, мотивують до швидкого оброблення інформації (аналізу) та прийняття певних рішень (синтезу) споживачами, користувачами, читачами. Вірно підібраний до змісту тексту стиль шрифту включає в роботу емоційний інтелект, на підставі чого людина робить свій вибір. У сферах реклами, друкованих видань, віртуальних видань, різноманітних ігрових форм є потреба у текстах (повідомлення, звернення, заклики, пояснення, оповіді тощо).

Слова утворюють тексти. Слова у графічних відображеннях створюються буквами певних форм. Літери певних стильових форм є шрифт. Опанування професійних компетентностей (закономірностей утворення шрифтових форм, систематизації, класифікації та характеристики шрифтів, уміння підбирати стилі шрифтів до змістового насичення текстів з опертям на емоційні асоціації тощо) визначає високий професійний рівень фахівця шрифтового дизайну. Тому першочерговими завданнями в дизайн-освіті стає формування проєктної культури, розвиток природних здібностей, мотивування професійного росту неперервним процесом засвоєння нових знань та опанування потрібних навичок роботи з інструментарієм цифрових технологій.

З метою швидкого та якісного опанування студентами професійних компетенцій з теорії та практики шрифтового дизайну, Т. О. Іваненко створила навчальний посібник «Шрифтовий дизайн: основи». Він розрахований на студентів першого рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 022 «Дизайн». Цей посібник складається з двох частин: інформації з теорії та інформації з практики. Перша частина складається з логічно побудованої структури інформації про шрифт. Відкриває її «Передмова», де автор розкриває власну концепцію послідовності засвоєння та обсягу професійних

знань з графічного дизайну, визначає шрифтовий дизайн як «вираження суспільної свідомості» й перетворення його на «самостійний артоб'єкт». Т. Іваненко підкреслює думку про спеціальне сприйняття особливостей шрифтової форми, що знаходить утілення у різних напрямках графічного дизайну. Ознайомлення з теоретичними знаннями щодо шрифту розпочинається з основних понять та спеціальної термінології, що одразу занурює студента в царину професії. Інформація з базової класифікації шрифту, з форм та властивостей шрифтових елементів, закономірностей і правил побудови літер розглядається у темах «Типологія та функція шрифту», «Шрифт як єдине ціле», «Класифікація шрифту». Професійна інформація кожної теми посібника відзначається лаконізмом тексту, логікою викладення матеріалу, що є дуже важливим у набутті знань сучасною молоддю, яка вже вихована на цифрових технологіях. Зміст коротких визначень добре запам'ятовується студентом, котрий уже звик до знаходження потрібної інформації через пошукові системи Інтернету та сприймає інформацію невеликими блоками. Саме ці особливості отримання знань у часи цифрових технологій враховані авторкою посібника.

Змістовно та лаконічно надана класифікація шрифтів у визначеннях алфавітних, неалфавітних, дуктальних та гліптальних шрифтів. Ці визначення вказують напрямок поглиблення знань з історії й еволюції символічних знаків на шляху суспільного розвитку, приводять майбутнього фахівця графічного дизайну до усвідомленого розуміння, що все нове – це забуте старе, що нове утворюється на фундаменті вже створеного, що саме у такій ситуації проявлено дію діалектичного закону «заперечення заперечення». Активізація процесів мислення мотивує до неперервного саморозвитку особистості дизайнера. Система класифікації шрифту логічно побудована і легко засвоюється, що допомагає у проєктній роботі зі створення шрифтів та шрифтових композицій.

Авторка посібника наголошує на головному критерії вибору шрифту – його функції, а саме утилітарній (інформаційно-смісловій) та художньо-естетичній, що допомагає утриматися від зайвого декорування текстових шрифтів. Адже функція шрифту полягає саме у донесенні змістового наповнення, а не у виявленні художніх особливостей форми літер.

У мінімалістичній формі чіткого формулювання тексту Т. О. Іваненко подає інформацію з морфології та основних правил побудови шрифту, засобів оптичних компенсаторів і властивостей контрформи. Розкриває види взаємозв'язків у шрифті, висвітлює принципи взаємодії простору букв із площиною аркуша. Тема з харак-

теристики шрифту надає змістовну інформацію майбутнім фахівцям у сфері графічного дизайну у виваженій послідовності: пропорції – щільність – насиченість – контраст – симетрія – асиметрія – статика – динаміка – рівновага – форма – елементи – контрформа. Докладний аналіз анатомії букви – визначення форми елементів та прийоми її зміни – закладають основу розуміння формоутворення шрифту. Осмислення такої інформації перетворює її на фундаментальні знання з професії, на що буде спиратися фахівець у подальшій проєктній діяльності.

Побудові шрифту відведено окрему тему, де авторка навчального видання розкриває таємниці професії дизайнера шрифту. Добре продемонстрована конструкція поліграми як ілюстрації побудови шрифту у стильовій єдності. Розкрито принцип побудови літер за подібними ознаками, що привчає студента до аналізу форми. Зазначено явище ефекту оптичних ілюзій та можливості застосування оптичних компенсаторів у формоутворенні шрифтових знаків. Добре проілюстровано приклад іррадіації та вплив технік друку і якості паперу на погіршення сприйняття дрібного білого шрифту на чорному/темному фоні, що є важливим у практичній діяльності.

Кожна структурна одиниця (тема) книги Т. О. Іваненко проілюстрована ретельно відібраними за змістом ілюстраціями, що допомагає швидко сприймати та обробляти інформацію, запам'ятовувати, застосовувати у практичній роботі отримані знання.

Друга частина рецензованого навчального посібника, «Практичні завдання та вправи», структурована в логічній послідовності від простого до складного: визначена тема завдання, мета, хід виконання, матеріали, інструменти, техніки виконання. У навчальному посібнику його авторка представляє шість тем практичних завдань, виконання яких допомагає студенту вдосконалювати власну техніку, винаходити власні прийоми в утворенні шрифтових композицій. Перша тема «Робочий шрифт» дозволяє студентові знайти власний стиль у роботах. Виконання теми «Буквиця» сприяє розвитку уяви, фантазії та проявам їх у прив'язці до конкретної ситуації. Отримані компетентності допомагають у створенні проєкту декоративного шрифту або алфавіту. Виконання завдання теми «Ex Libris» розкриває можливості та значення єдності логіки зображення й напису. Завдання теми «Акцент у слові» допомагає усвідомити глибинний зміст гармонізації форми у шрифтових композиціях та сприяє розвитку почуття міри й естетичного смаку. Тема «Летеринг» залучає студента у світ шрифтової культури і надає навичок з утворення

авторського напису. Цікавим для професійного розвитку є те, що букви можуть бути виконані вручну з різноманітних матеріалів, але на меті є досягнення цілісності композиції та стильової єдності. Виконання теми «Акцидентний шрифт» вводить студента у світ комбінаторики елементів букв. Ця вправа сприяє розвитку системного мислення, дозволяє осмислено виділяти головне у морфології шрифту. Вправи з комбінаторики стають основою розробки декоративного (акцидентного) алфавіту або заголовкових написів, коротких гасел тощо. Кінцевим етапом практичної частини стає проєктування рисованого шрифту, де майбутній графічний дизайнер, щоб досягти поставленої мети й отримати прогнозований результат, застосовує отримані компетентності та теоретичні знання.

До кожної теми практичних завдань додаються ілюстрації найбільш вдалих розробок з шрифтового дизайну, виконаних студентами попередніх років навчання, що яскраво проявляє методи викладання Т. О. Іваненко, перевірені часом.

Наприкінці рецензованого посібника надаються питання до самоконтролю окремо для теоретичної та практичної частин, що охоплюють усі теми. Представлено «Термінологічний словник», який включає основні терміни та поняття з шрифтового дизайну. Завершує посібник «Список літератури», де наведено друки з шрифту українською, переклади з іноземної мови та видання іноземною мовою. Вибір видань у списку автором посібника ретельно опрацьований за часи власної творчо-виконавської та викладацької діяльності, структурований в алфавітному порядку. Предметний покажчик за словом/терміном дозволяє легко знайти у навчальному виданні потрібну інформацію завдяки вказаним номерам сторінок.

Типографічне та поліграфічне оформлення рецензованого навчального посібника з шрифтового дизайну може стати прикладом і стандартом для подібних видань. Назва на обкладинці та авантитулі представлена авторським шрифтом Roofrom. Гротескним шрифтом набраний текст посібника, читача від змісту ніщо не відволікає і не порушує комфорту сприйняття інформації, що яскраво ілюструє думку Т. О. Іваненко про те, що шрифт стає нетекстовим, якщо привертає до себе увагу. Основний шрифт навчального видання саме текстовий, лаконічний за стильовими формами елементів літер.

Представлений на рецензію навчальний посібник Т. О. Іваненко «Шрифтовий дизайн: основи» є квінтесенцією науково-практичних досліджень, що опубліковані нею раніше у вітчизняних та закордонних фахових виданнях, результатів викладацької роботи, відображених у розробленому навчально-методичному комплексі та у звітних роботах студентів, найкращі з яких брали участь у фахових міжнародних конкурсах, наприклад Rangram, і посідали перші місця. Тому на підставі вищевикладеного потрібно зазначити, що навчальний посібник має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, цілком відповідає уявленню про професійний розвиток особистості графічного дизайнера, здатного до самопізнання, самоосвіти та саморозвитку, спроможного успішно застосувати власний когнітивно-креативний потенціал у проєктній діяльності. Рецензований навчальний посібник Т. О. Іваненко може бути рекомендований у напрямках графічного дизайну вищих навчальних закладів України та ефективно використовуватися у професійній практиці. Матеріалами навчального посібника можуть послуговуватися студенти, магістри, аспіранти, викладачі споріднених фахових напрямів та дизайнери-практики.